

го контекста, заключающегося в искусном построении логической аргументации и убеждения в рамках речевого манипулирования сознанием реципиента.

1. Борисова, И. Н. Категория цели и аспекты текстового анализа / И. Н. Борисова // Жанры речи. – Саратов, 1999. – 198 с.
2. Иссерс, О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс // Изд. 5-е. М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 288 с.
3. Стернин, И. А. Введение в речевое воздействие / И. А. Стернин // Воронеж: Полиграф, 2001. – 178 с.
4. The Times [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.thetimes.co.uk/d> – Дата доступа: 02.09.2017.
5. The Guardian [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/> – Дата доступа: 02.09.2017.
6. The Independent [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk/> – Дата доступа: 02.09.2017.

СТУПЕНІ ПРАЎДЗІВАСЦІ ФАКТА Ў ДАКУМЕНТАЛЬНА-МАСТАЦКАЙ І АЎТАБІЯГРАФІЧНАЙ ПЛЫНЯХ НОН-ФІКШН

Новік Г.Ю.

аспірант Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы НАН РБ,

г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Кісліцына Г.М., доктар філал. навук

Дакументальная проза, ці нон-фікшн, – гэта літаратура, у аснову якой пакладзены факты з рэальнага жыцця. У яе аўтабіяграфічнай і дакументальна-мастацкай плынях трансфармацыя фактаў у паўнаватарныя мастацкія вобразы мае нестатычны характар і ажыццяўляецца рознымі шляхамі. Іх дыферэнцыяцыя выступае важнай умовай для выяўлення ў дакументалістыцы ўнутранай дынамікі, якая дэтэрмінуе ўстойлівасць цікавасці да гэтага тыпу літаратуры на працягу стагоддзяў.

Мэта даследавання – паказаць абумоўленасць ступені праўдзівасці факта прыналежнасцю твора да той ці іншай плыні нон-фікшн.

Метады і матэрыял. Найбольш мэтазгодным з’яўляецца даследаванне дзённікаў, мемуараў, травелогаў, белетрызаваных біяграфій, мастацкай крытыкі мяжы ХХ–ХХІ стагоддзяў пры дапамозе параўнальнага і структурна-аналітычнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Нягледзячы на тое, што дакумент з’яўляецца важнай умовай існавання дакументальнага твора, у тэкстах нон-фікшн ён трапляе пад пэўныя трансфармацыі, абумоўленыя аўтарскім бачаннем. Тэкст, такім чынам, “захоўвае звязку з дакументам, але страціў ілюзію рэальнасці: дакумент больш не з’яўляецца сведчаннем праўдзівасці і рэалістычнасці, яго канструктыўнасць адкрытая для самога аўтара, які ўсведамляе, што ўсялякі тэкст не можа апынуцца простаў фіксацыяй, а непазбежным афармленнем, адпаведна, змяненнем” [1], – слухна адзначае А. Цесля. Меркаваная праўдзівасць у прозе з дамінантным дакументальным пачаткам замяшчаецца ўстаноўкай на праўдзівасць, якая выяўляецца пазнамай ў кожнай з плыняў нон-фікшн.

Так, дакументальна-мастацкія тэксты, хоць і валодаюць большай ступенню аб’ектыўнасці дзякуючы ўгрунтаванасці на дакуменце, прыналежаць перадусім эстэтычнай сферы. Паводле сцвярджэння Ж. Жакара, “адзіная рэальная рэч у творы мастацтва – гэта сам твор мастацтва” [2], што сведчыць пра адноснасць стасункаў тых ці іншых спосабаў спазнання рэчаіснасці з самой рэчаіснасцю. Напрыклад, фактаграфічнасць у творах “Жанчыны ў жыцці Уладзіміра Караткевіча” Д. Марціновіча і “След матылька. Освальд у Мінску” А. Лукашука значна трансфармаваная за кошт гіпатэтычнасці аўтарскіх суджэнняў, а навуковы вектар мастацкай крытыкі (“Адлюстраванне першатвора” П. Васючэнкі, “Blonde attack” Г. Кісліцынай) ускладнены дзякуючы звароту аўтараў да эсэізму.

Аўтабіяграфічная плынь дзякуючы сваёй спецыфіцы яшчэ ў большай ступені залежная ад суб’ектыўных уплываў. Паводле сведчання Л. Гінзбург, “фермент «недакладнасці» закладзены ў самім жанры. Супасці цалкам у розных мемуарыстаў можа толькі чыстая інфармацыя (імёны, даты і да т.п.); за гэтымі межамі пачынаецца ўжо выбар, ацэнка, пункт гледжання” [3, с. 56]. Пераасэнсаванне і творчая інтэрпрэтацыя матэрыялу адбываецца збольшага праз анталогічную няздольнасць чалавека бачыць пэўную сітуацыю з усіх магчымых бакоў. Адсюль – палемічнасць асобных твораў (“Як яно было і як успомнілася” А. Каўруса і “Мой шыбалет” П. Садоўскага). Акрамя гэтага, недакладнасці ў адлюстраванні фактаў могуць быць абумоўлены спецыфікай чалавечай памяці – пры наяўнасці адлегласці паміж часам, у якім адбыліся важныя для аўтара падзеі, і часам, калі яны былі занатаваныя – і псіхалагічнай матывацыі (патрэба зафіксаваць значную падзею, самапрэзентацыя, апеляцыя да правільнага

разумення нашчадкамі, “звядзенне рахункаў” з нядобразычліўцамі і інш). Верыфікацыя ж узгаданых у аўтабіяграфічнай прозе падзей прыватнага жыцця пісьменнікаў, іх адчуванняў і перажыванняў не ўяўляе ніякай магчымасці для рэцыпіентаў, не знаёмых асабіста з творцамі. Асабліва гэта ўласціва псіхалагічным і шпітальным дзённікам (“Дзень” В. Шніпа, “Шклянны малаток” А. Глобуса), споведзям (“Мой лістапад” А. Усені, “Мой шлях да Бога” В. Данілава), побытавым мемуарам (“На такую майго веку” Р. Барадуліна, “Успаміны і роздум” У. Корзуна, “Ад Грыўды да Гандвіка” А. Белага), а таксама травелогам сінтэтычнага тыпу (“Рома едзе” Р. Свечнікава).

Заклучэнне. Такім чынам, дакумент у нон-фікшн з’яўляецца складнікам сюжэтаўтваральнай асновы твора, а не сродкам выключнай праўдзівасці і рэалістычнасці. Фактычныя адхіленні, разам з тым, не элімінуюць устаноўку на праўдзівасць, якая абумоўлівае інфармацыйна-пазнаваўчую скіраванасць тэкста. Аўтабіяграфічная плынь дакументальнай прозы, у адрозненне ад дакументальна-мастацкай, характарызуецца меншай ступенню праўдзівасці.

1 Тесля, А. Документальная проза: проблема и история жанров [Электронный ресурс] / А. Тесля. – Режим доступа: <http://rummuseum.ru/portal/node/2620>. – Дата доступа: 25.04.2017.

2 Жаккар, Ж.-Ф. Литература как таковая. От Набокова к Пушкину: Избранные работы о русской словесности [Электронный ресурс] / Ж. Ф. Жаккар. – Режим доступа: <http://coollib.net/b/221862/read#t4>. – Дата доступа: 29.04.2017.

3 Гинзбург, Л. О психологической прозе / Л. Гинзбург. – М.: Интрада, 1999. – 413 с.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОЙКОНИМОВ С ПИЩЕВОЙ ЛЕКСИКОЙ В ОСНОВЕ

Печенькова А.А.

*магистрант I курса ВГУ имени П.М. Машиерова, г. Витебск, Республика Беларусь
Научный руководитель – Мезенко А.А., доктор филол. наук, профессор*

Названия поселений всегда отражали исторические и культурные особенности региона, в котором они возникали. Проблемами сбора, анализа и интерпретации таких именований занимается один из разделов топонимики – ойконимика.

Географические названия Беларуси стали описывать во второй половине XX века. Сбором начали заниматься раньше. В 1906 году А.П. Сапунов издал «Список населенных пунктов Витебской губернии» [4], в котором было зафиксировано 23734 наименования населенных пунктов с некоторыми статистическими данными.

Ойконимы с пищевой лексикой в основе нашли интерпретацию в пособиях В.М. Генкина [1] и работах О.С. Евсеевой [2], но отдельных исследований, посвященных данной проблеме, нет, что обуславливает актуальность.

Цель – выявление семантических особенностей названий населенных пунктов с пищевой лексикой в основе.

Материал и методы. В качестве материала нами был использован нормативный справочник «Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь: Віцебская вобласць» [3], содержащий 212 ойконимов с пищевыми корнями в основе на территории Белорусского Поозерья. Методы исследования: описательно-аналитический, ареальный, статистический, лингвогеографический.

Результаты и их обсуждение. Анализ и классификация полученного материала позволили сделать вывод о том, что преобладающей группой ойконимов с пищевой лексикой является фитофорная. Такие данные обусловлены тесной связью занятий древнего человека (собирачество и земледелие) с территорией проживания. Часто встречаются ойконимы, соотносимые с апеллятивами – названиями деревьев, кустарников, плодов растений и т.п. Следует выделить следующие семантические поля: **орех** (*Орехи, Орехово*), **вишня** (*Вишня, Вишнёвая*), **гриб** (*Грибово, Грибовцы*).

Значительно меньшим разнообразием представлена группа, в основе которой названия животного мира, имеющие, как и предыдущий тип, связь с человеческими занятиями. Наиболее продуктивными основами оказались **баран**- и его производные (*Барановичи, Бараны*), **рак**- (*Раково, Рачнёво*) и **петух** (*Петухи, Петуховщина*), указывающие на разнообразие видов фауны в регионе.

Многие из приведенных основ имеют несколько значений: ойконимы часто соотносились не только непосредственно с названиями растений или животных, но и с восходящими к ним